

Fremtidens velfærd og globaliseringen

Marts 2005

Omslag: Esben Bregninge Design
Tryk: Schultz Grafik
Tekst: Helle Ib
Oplag: 1.000
Pris: 25 kr. inkl. moms.
ISBN: 87-990192-8-0

Publikationen kan hentes på Velfærdscommissionens hjemmeside:
www.velfaerd.dk

Velfærdssamfundet er en tryk ramme om den enkeltes liv

Kapitel 1. Globalisering og velfærdssamfundet

Danmark er et af verdens rigeste lande, og i de kommende årtier ventes velstanden at stige endnu mere. Den økonomiske tryghed er stor. Sammenlignet med andre lande er der kun få personer, der gennem længere tid har lave indkomster.

Vi har et godt udgangspunkt for at klare os i en globaliseret verden. Dansk økonomi hører til blandt de stærkeste i Europa. Vi har lav inflation, overskud på de offentlige finanser og en høj beskæftigelse.

Globaliseringen giver os mulighed for at forøge velstanden gennem højere vækst. Men det kræver, at vi kan omstille os og øge vores kompetencer. Der er behov for øget satsning på uddannelse og forskning.

Globalisering betyder samtidig, at presset på den offentlige sektors økonomi vokser.

På den ene side skaber globalisering behov for en større satsning på forskning, uddannelse, efteruddannelse og integration. Det betyder flere offentlige udgifter.

På den anden side kan globalisering føre til, at indtægterne udhules, fordi det kan blive sværere at opretholde bestemte skatter og afgifter. I en mere globaliseret verden kan høje skatter betyde, at virksomheder, kapital eller arbejdskraft flytter ud af landet.

Det forstærker den klemme på de offentlige finanser, som flere ældre og færre erhvervsaktive er med til at skabe.

Globalisering er med til at skabe øget velstand, men det løser ikke problemet for de offentlige finanser. Velstand og vækst er – med den nuværende indretning - ikke ensbetydende med større råderum for den offentlige sektor. Lønninger til offentligt ansatte, og overførselsindkomster vokser mindst lige så hurtigt som økonomien i øvrigt. Derfor vokser de offentlige udgifter lige så hurtigt som indtægterne, når velstanden stiger.

Øget beskæftigelse er den bedste vej til at sikre den offentlige sektor større indtægter.

Hvis ikke det lykkes at øge beskæftigelsen, vil vi komme i et dilemma: Enten må skatterne sættes op. Men så kan vi ikke høste alle gevinsterne ved globaliseringen. Eller også må den offentlige sektor spare - men så kan det blive svært at opretholde et højt niveau for velfærdsservice eller en høj grad af omfordeling.

Globaliseringen kan også betyde øget ulighed, fordi varer, der produceres af lavt uddannede "nemme" udkonkurreres af produkter fra lavtlønslande. Uligheden kan også stige, fordi der bliver flere indvandrere og efterkommere med dårligere kvalifikationer end gennemsnittet. Nogle af dem kan kun komme i arbejde til en lav løn eller med løntilskud fra det offentlige.

Endvidere betyder globaliseringen, at samfundet skal gøres robust over for vandringer ind og ud af landet. Vandringer sætter finansieringen af velfærdssamfundet under pres.

Som vi har indrettet os, modtager en gennemsnitsdansker mere fra den offentlige sektor, end han eller hun indbetaler. De svage grupper, f.eks. flygtninge, som vi har valgt at gøre en særligt indsats for, må derfor nødvendigvis koste endnu mere. Vi kan ikke forvente, at flygtninge skal være en økonomisk gevinst for Danmark.

En stor andel af dem, der er kommet til Danmark, er flygtninge fra mindre udviklede lande. Det er ikke overraskende, at de har en lavere erhvervsfrekvens end resten af befolkningen. Særligt kvinder fra denne befolkningsgruppe har - selv efter længere tids ophold i Danmark – en meget lav tilknytning til arbejdsmarkedet.

Det er en central udfordring at sikre indvandrere af begge køn bedre fodfæste på arbejdsmarkedet. Både af ligestillingsmæssige og sociale grunde - men også af hensyn til finansieringen af fremtidens velfærdssamfund.

En gennemsnitlig indvandrer fra et mindre udviklet land indebærer over et livsforløb et "underskud" for de offentlige kasser, der er tre gange så stort som det, en gennemsnitlig

dansker giver. Det skyldes først og fremmest indvandrernes lavere erhvervstilknytning.

Indvandrere og efterkommere fra mindre udviklede lande vil udgøre en væsentlig større andel af befolkningen i fremtiden. En betydelig del af den finansieringsklemme, som den offentlige sektor står overfor, kan derfor afhjælpes, hvis mange flere indvandrere og efterkommere kommer i arbejde. Men intet tyder på, at integrationen bliver bedre af sig selv. Andre lande har også store problemer med at integrere indvandrere.

Udvandring kan blive dyrt, fordi det offentlige betaler for uddannelse i Danmark. Efter endt uddannelse forventes det, at man bidrager til velfærdssamfundet ved at betale skat. Hvis højtuddannede i stedet forlader landet, mister det offentlige vigtige skatteindtægter.

Alt i alt forstærker globalisering problemerne med at finansiere den offentlige sektor. Vejen frem er at få flere i arbejde.

Øget beskæftigelse i en globaliseret verden kommer ikke af sig selv.

Vil vi klare os i den skærpede internationale konkurrence og fastholde de vellønnede og attraktive job, må arbejdsstyrkens kvalifikationsforbedres.

Det er derfor bekymrende, at den danske ungdom ikke ligger i top i uddannelseskapløbet med unge fra andre lande. Danmark indtager en midterposition, når man ser på andelen af højtuddannede og andelen af unge, der har en uddannelse ud over grundskolen.

Dermed ikke sagt, at alle skal have en videregående uddannelse. Også i fremtiden vil der være brug for faglærte og kortuddannede i blandt andet pleje- og omsorgssektoren.

Men generelt er det vigtigt at satse på uddannelse. Det kan modvirke tendensen til, at globalisering skaber større ulighed i samfundet.

Øget satsning på uddannelse forudsætter ikke nødvendigvis flere penge til området. Danmark er i forvejen det land, der bruger flest offentlige kroner på uddannelse. Udfordringen er at udnytte ressourcerne bedre. Flere skal have en uddannelse, der matcher arbejdsmarkedets behov.

Spørgsmålet er, om samfundet i dag får nok for de penge, der bruges på uddannelsesområdet. Eksempelvis forlader mange elever folkeskolen uden at kunne læse eller skrive ordentligt. Det gælder især tosprogede unge.

Globalisering skærper også behovet for et fleksibelt arbejdsmarked. Det er vigtigt at skabe en balance mellem tryghed og fleksibilitet. Den enkelte lønmodtager, der må omstille sig til et job i en anden sektor, skal kunne regne med hjælp. Men dagpengesystemet må ikke blive en passiv opbevaring af dem, der er blevet ledige.

Globalisering betyder, at flere lande bliver inddraget i den internationale økonomi.

Kapitel 2. Hvad er globalisering?

Globalisering er en proces, der fører til øget samarbejde, samhandel og investeringer på tværs af landegrænser – og dermed til øget afhængighed landene imellem.

Globalisering betyder også vandringer. I en globaliseret verden rejser folk mere på tværs af landegrænser. Nogle af gevinsterne ved globalisering afhænger faktisk af, at mennesker kan bevæge sig mere frit mellem landene.

Fremover vil langt flere brancher blive udsat for konkurrence fra udlandet. Det skærper kravene til fleksibilitet på det danske arbejdsmarked.

Globalisering er ikke noget nyt fænomen. Nysgerrighed over for det fremmede og mulighederne for at udnytte forskelle landene imellem har altid spillet en rolle i menneskeheden udvikling. Udveksling af ideer, kultur og varer over landegrænser er et kendetegn ved alle epoker og regioner. Danmark er et lille og åbent land, der altid har påvirket - og

ladet sig påvirke - af andre lande.

I denne rapport ser vi på de økonomiske sider af globaliseringen og dens betydning for velfærdssamfundet. Globaliseringens vigtigste effekt er, at landene bliver mere afhængige af hinanden. Der handles og investeres mere på tværs af grænserne.

Der er både teknologiske og politiske grunde til, at landenes afhængighed af hinanden vokser. Med teknologiske fremskridt er det blevet billigere at producere en vare og lettere at markedsføre og transportere den rundt i verden. Det er også blevet hurtigere og billigere at kommunikere og sende information på tværs af landegrænser.

For at fremme udviklingen er der indført lavere told i de fleste lande, og politikerne har fjernet andre barrierer for handlen på tværs af landene.

Handel

Globaliseringen er mest tydelig på de finansielle markeder. I løbet af de seneste to årtier har lovgiverne fjernet de fleste barrierer for finansielle handler på tværs af landene. I dag kan man se, at når aktiekurserne ændres ét sted i verden, forplanter bevægelsen sig hurtigt til markeder andre steder på kloden.

På grund af globaliseringen vokser den internationale handel hurtigere end produktionen i samfundet. For OECD-landene som helhed er den økonomiske aktivitet i dag godt 4 gange så stor som i 1960, men den internationale handel er mere end 16 gange så stor. Jo mere international handel – des større afhængighed landene imellem.

Det er dog værd at bemærke, at stigningen i den internationale handel især er sket ved vækst i handlen mellem lande, der ligner hinanden. Handlen mellem de europæiske lande er således steget markant, men Europa som helhed er kun lidt mere åbent i dag end for 30-40 år siden. For de 15 gamle EU-lande som helhed udgør handlen med omverdenen kun 10-11 procent af deres produktion. Handlen mellem EU-landene er dobbelt så stor.

En konsekvens af globalisering og nye tekniske muligheder er, at fremstillingen af varer i højere grad splittes op. Fremstillingen af de enkelte dele bliver flyttet til de lande, der er billigst og bedst til hver enkelt del. Det kaldes ofte outsourcing.

Fænomenet er ikke nyt, og Danmark har for eksempel skabt sig et marked som underleverandør til bilindustrien i Europa. Danmarks evne til at konkurrere afhænger i høj grad af, at vi kan producere varer og tjenesteydelser, der har et højt indhold af specialiseret viden.

Et aspekt af globaliseringen er, at en række lande – primært i Østeuropa og Asien – med større vægt bliver inddraget i den internationale økonomi. De kan typisk konkurrere på lave lønninger og et stort udbud af ufaglært og kortere uddannet arbejdskraft. At disse

lande bliver mere integreret i den internationale økonomi er en væsentlig drivkraft for, at landene kan få en højere levestandard.

I debatten har den stigende import fra - og især outsourcing til - Østeuropa og Asien påkaldt sig megen opmærksomhed. Der er stor fokus på virksomhedslukninger eller -indskrænkninger, der skyldes udflytning af job til lande med lavere lønninger. Især hvis der er tale om virksomheder i egne af Danmark, hvor det i forvejen kniber med beskæftigelsesmulighederne.

Tabel 2.1 Hvor skal vi lægge produktionen?			Figur 2.1 Eksempel: Kinas verdensmarkedsandel inden for fremstilling af containere																							
	Danmark	Kina	Pct.	Pct.																						
Årlige arbejdstimer	1.650	2.200	<table border="1"> <caption>Data for Figur 2.1: Kinas verdensmarkedsandel inden for fremstilling af containere</caption> <thead> <tr> <th>År</th> <th>Procent</th> </tr> </thead> <tbody> <tr><td>1991</td><td>10</td></tr> <tr><td>1992</td><td>15</td></tr> <tr><td>1993</td><td>25</td></tr> <tr><td>1994</td><td>45</td></tr> <tr><td>1995</td><td>48</td></tr> <tr><td>1996</td><td>55</td></tr> <tr><td>1997</td><td>75</td></tr> <tr><td>1998</td><td>85</td></tr> <tr><td>1999</td><td>90</td></tr> <tr><td>2000</td><td>90</td></tr> </tbody> </table>		År	Procent	1991	10	1992	15	1993	25	1994	45	1995	48	1996	55	1997	75	1998	85	1999	90	2000	90
År	Procent																									
1991	10																									
1992	15																									
1993	25																									
1994	45																									
1995	48																									
1996	55																									
1997	75																									
1998	85																									
1999	90																									
2000	90																									
Fravær	Ca. 4 %	Ca. 2 %																								
Lønomskostning pr. time	33 USD (220 DKK)	1,5 USD (9 DKK)																								
Produktivitet	4	1																								

Kilde: Mærsk Container Industri A/S.

Kilde: Mærsk Container Industri A/S.

I det store samfundsregnestykke er konsekvenserne af handel imidlertid ikke negative - heller ikke når man ser på beskæftigelsen.

Danmarks handel med Østeuropa og Asien balancerer stort set, bortset fra handlen med Kina, hvor vi har underskud. Øget import fra disse lande sker altså samtidig med, at vi eksporterer mere til dem. Og selv om handlen er i vækst, er det fortsat begrænset, hvor meget vi overhovedet handler med lande i Østeuropa og Asien.

Knap 90 procent af Danmarks varehandel foregår fortsat med industrialiserede lande, der minder om os selv.

Strukturforandringer

Det er usikkert, hvor mange arbejdspladser, det danske samfund mister som følge af udflytning af job.

Flere vurderinger peger på, at der udflyttes omkring 5.000 job om året. Dette tal kan dog godt stige i fremtiden i takt med, at virksomhederne får mere erfaring med at gennemføre outsourcing.

Antallet skal holdes op imod, at der årligt nedlægges omkring en kvart million job, fordi virksomheder lukker, indskrænker eller effektiviserer. Men der oprettes stort set lige så

mange job hvert år.

Problemet er, at de nye job typisk oprettes i andre brancher end der, hvor de nedlægges.

Det kræver stor fleksibilitet at "flytte" personer fra brancher i tilbagegang til vækstbrancher. Historisk har Danmark været god til at indrette og omstille arbejdsmarkedet i takt med, at behovene ændrede sig. Spørgsmålet er, om omstillingsevnen er tilstrækkelig god fremover.

Blot ved at kaste et blik på landbruget kan man se, hvor store forandringer arbejdsmarkedet har gennemgået:

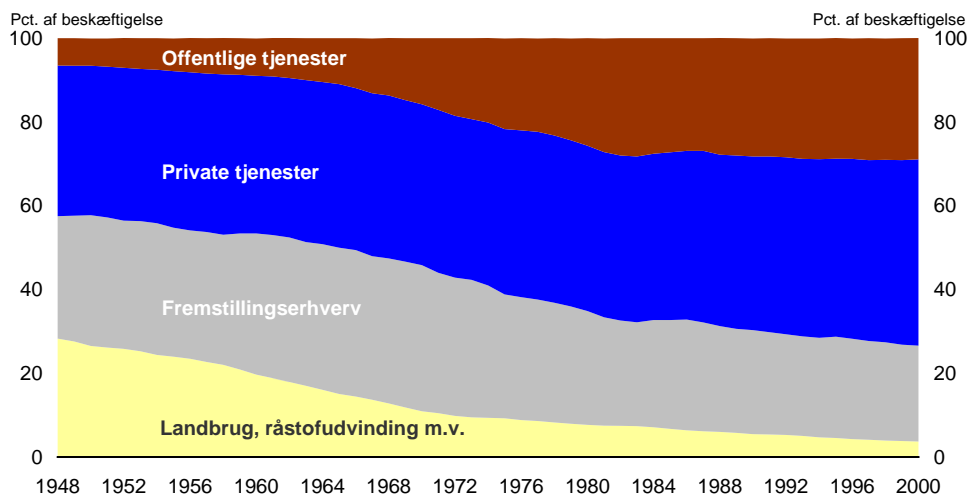
Siden midten af forrige århundrede er andelen af beskæftigede i landbrug og andre primære erhverv blevet reduceret fra godt 25 procent til under 4 procent. Også i fremstillingserhvervene er beskæftigelsen skrumpet ind og er nu næsten halveret i forhold til 1970.

Derimod er antallet af ansatte i private eller offentlige tjenestehverv vokset markant. De udgør nu knap 3/4 af samtlige beskæftigede.

Også i fremtiden vil erhvervsstrukturen ændre sig, så beskæftigelsen falder i fremstillingserhvervene. Omvendt kan serviceerhvervene se frem til stigende beskæftigelse. Blandt andet fordi et voksende antal ældre skaber behov for flere ansatte i sundhedssektoren og inden for pleje og omsorg.

Strukturforandringerne siden 70'erne er sket samtidig med, at der kom flere ind på arbejdsmarkedet. Udfordringen i fremtiden bliver at tilpasse arbejdsmarkedet samtidig med, at arbejdsudbuddet falder.

Figur 2.2 Betydelige beskæftigelses­skift fra landbrug og fremstilling over mod service

Kilde: Velfærdskommissionen (2005): Fremtidens velfærd og globaliseringen - analyserapport, kapitel 2.

Evnen til at omstille samfundet til nye tider er forudsætningen for at høste de fulde gevinster ved den teknologiske udvikling og globaliseringen. Nogle sektorer vil ikke have brug for så megen arbejdskraft, mens andre er i vækst og får brug for mere arbejdskraft.

Oftentimes har omstillingen en slagside. Fordele og ulemper er ikke ligeligt fordelt. De personer, der rammes af udflytning af arbejdspladser eller bliver ledige som følge af ny teknologi, er sjældent de samme som dem, der kan udnytte nye muligheder andre steder på jobmarkedet. En afskediget slagteriarbejder kaster sig ikke umiddelbart over en karriere som social- og sundhedshjælper - eller som kemiingeniør.

Selvom Danmark historisk har været i stand til at udnytte globaliseringen til sin fordel, sker der ændringer, der kan øge presset for tilpasninger.

Den internationale aktivitet i en virksomhed betyder mere for virksomhedens succes i dag end tidligere. Virksomheder opererer mere på tværs af landegrænser, og man udnytter de forskellige landes fordele, hvad angår pris og kvalitet.

I dag betyder det ikke så meget, om en virksomhed ligger tæt på naturressourcer eller tæt på kunden. Flere er i stand til at forsyne de store markeder verden over.

Et eksempel er serviceaktiviteter som vedligeholdelse og udvikling af IT-systemer. For bare få år siden var serviceaktiviteter et udpræget hjemmemarkedserhverv. Opgaverne måtte løses ansigt til ansigt med kunden.

I dag kan Indien og andre konkurrencedygtige lavtlønslande løse nogle af disse opgaver.

Set fra Vesteuropa er globaliseringen præget af to strømninger: Den ene er, at job flyttes ud, fordi lavtlønslandene i Asien og Østeuropa kommer med i den internationale økonomi. Disse lande vil opleve øget vækst og levestandard – og det kan Danmark og de andre vestlige lande udnytte. Der opstår nye markeder, og flere får råd til at aftage vores produkter. Omvendt betyder det også, at vores eget arbejdsmarked løbende skal omstille sig til nye tider.

Særligt den kinesiske økonomi kan vende op og ned på den økonomiske rangorden i verden. Ifølge nogle prognoser forventes den kinesiske økonomi i midten af dette århundrede at blive større end både EU og USA. Sker det, skal man dog huske på, at de kinesiske lønninger vil være steget så meget, at vi ikke længere taler om konkurrence fra et lavtlønsland.

Den anden strømning i globaliseringen er, at vi kan se frem til at have mere at gøre med lande, der økonomisk ligner os temmelig meget. Det gælder især andre europæiske lande, men også Japan og USA. Her kommer konkurrencen til at dreje sig om, hvem der er bedst til at producere varer og tjenesteydelser med højt indhold af specialviden.

Globalisering skærper konkurrencen mellem landene – og kravene til, at flere uddanner sig.

Kapitel 3. Hvordan udnyttes globaliserings økonomiske muligheder?

Globaliseringens vigtigste effekt på den økonomiske udvikling er - sammen med den teknologiske udvikling - at skabe grundlag for stigende materiel levestandard.

Hvis vi ikke kan følge med i kapløbet om at være de "bedste", er risikoen, at vi ikke læn- gere vil være blandt de lande, der har højest velstand og levestandard.

Danmark hører til blandt de rigeste industrialiserede lande, men den position kan vi ikke tage for givet i fremtiden. Betingelserne for, at vi fortsat får del i den stigende materielle levestandard er, at vi kan klare os i konkurrencen om produktion og de vellønnede og attraktive job. Det stiller krav til arbejdsstyrkens kvalifikationer.

Det er bekymrende, at Danmark ikke er helt i front, når man sammenligner med andre industrialiserede landes satsning på uddannelse og forskning. Målt på andelen af højtud- dannede, andelen af unge med en uddannelse ud over grundskolen og investeringer i forskning og uddannelse, befinder vi os i en midterposition.

I Danmark har vi oplevet en betydelig stigning i den materielle levestandard. I dag har den almindelige dansker omkring tre gange så mange penge til forbrug som i 1950. Hovedårsagen til stigningen i velstanden er, at vi har udnyttet den internationale arbejdsdeling, ny teknologi og mere effektive måder at fremstille varer på.

Globalisering har haft stor betydning for velstandsstigningen, fordi specialisering og stor-driftsfordele giver gevinster.

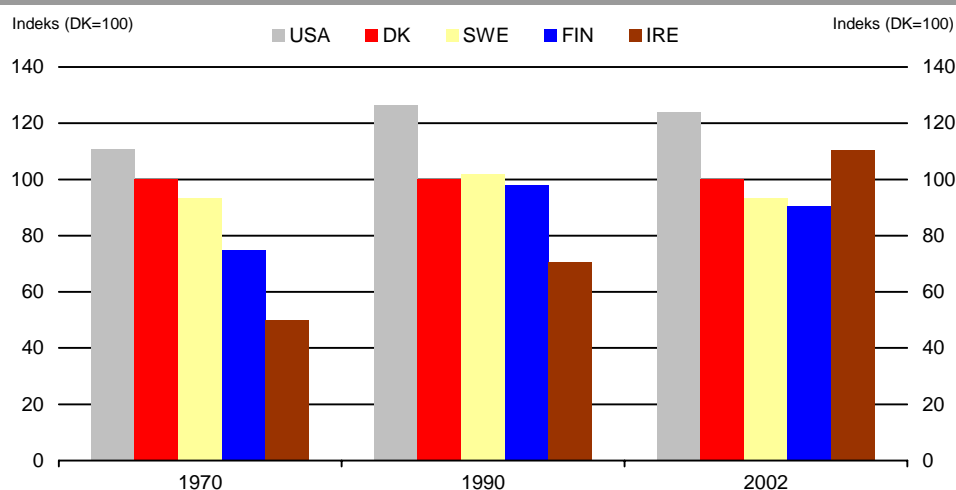
Også i fremtiden vil teknologi og globalisering efter alt at dømmes være hoveddrivkraften i velstandsstigningen.

Siden 1970 har Danmark hørt til de rigeste industrialiserede lande, når man måler på, hvor meget der produceres pr. indbygger. Denne position kan man ikke tage for givet.

Eksempelvis havde Sverige og Finland i 1990 stort set samme produktion pr. indbygger som Danmark. I dag ligger de to lande 7-10 procent lavere end Danmark.

Irland havde i 1970 en produktion, der var halvt så stor som den danske - i dag er Irlands produktion pr. indbygger 10 procent større end den danske.

Figur 3.1 Produktion pr. indbygger – store landeforskydninger

Kilde: OECD, Economic Outlook 2004, No. 75.

Globaliseringen øger den økonomiske åbenhed. Det forstærker konkurrencen om markedsandele og om, hvor produktionen placeres. Når markedsandele ændres mellem danske og udenlandske virksomheder, eller produktion flyttes over landgrænserne, betyder det, at det økonomiske fundament for samfundet forandres.

Mange virksomheder producerer varer, der ligner hinanden. Den fysiske beliggenhed betyder mindre end tidligere. Der er færre forhold, som kan gøre en forskel.

Konkurrencen udfolder sig derfor i spørgsmålet om arbejdsstyrkens kvalifikationer og samfundets og virksomhedernes evne til at innovere og tænke nyt. Det er redskaberne til at fastholde og tiltrække højtlønnede og attraktive job.

Skal Danmark fortsat være et af verdens rigeste lande er det nødvendigt med en kvalificeret arbejdsstyrke. Ellers kan vi ikke klare os i konkurrencen med de bedste i verden.

Efteruddannelse kan bidrage til en opkvalificering af arbejdsstyrken. Det er vigtigt, at efteruddannelse er rettet mod arbejdsmarkedet. Det er også vigtigt, at dem, der modtager efteruddannelse, har flere år på arbejdsmarkedet at bruge deres kvalifikationer i.

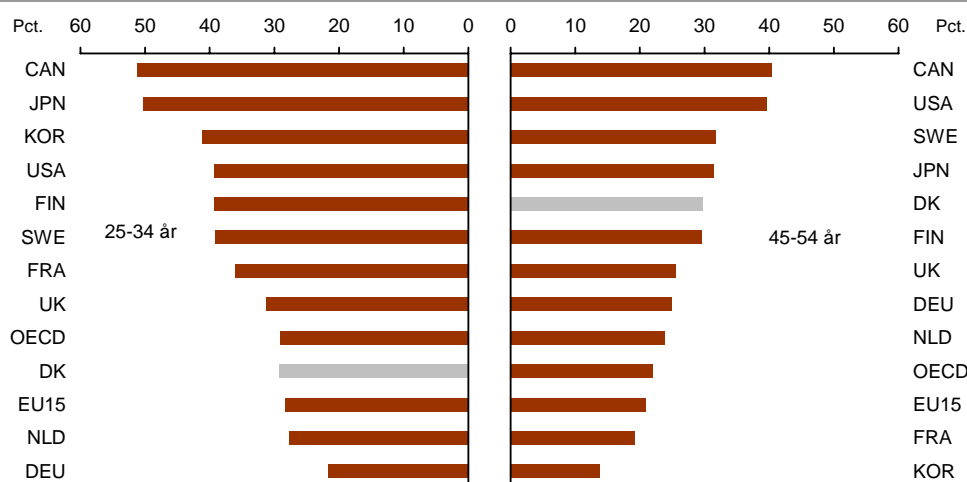
Men hvad angår uddannelse, er andre lande er ved at komme foran i konkurrencen.

Der er ikke sket væsentlige fremskridt, når man ser på danskernes uddannelsesniveau. De 25-34-årige er stort set ikke bedre uddannede end de 45-54-årige. Godt 30 procent i begge aldersgrupper har en videregående uddannelse.

Til sammenligning er Frankrig gået fra at være et land, hvor kun 20 procent af de 45-54-årige har en videregående uddannelse – til at knap 40 procent af de 25-34-årige har det.

I mange andre lande er de yngre generationer væsentligt bedre uddannet end deres forældres generation. Målt på den måde er Danmark ved at sætte sin gode position i uddannelseskapløbet over styr.

Figur 3.2 Andel af en årgang med videregående uddannelse – er vi veluddannede?

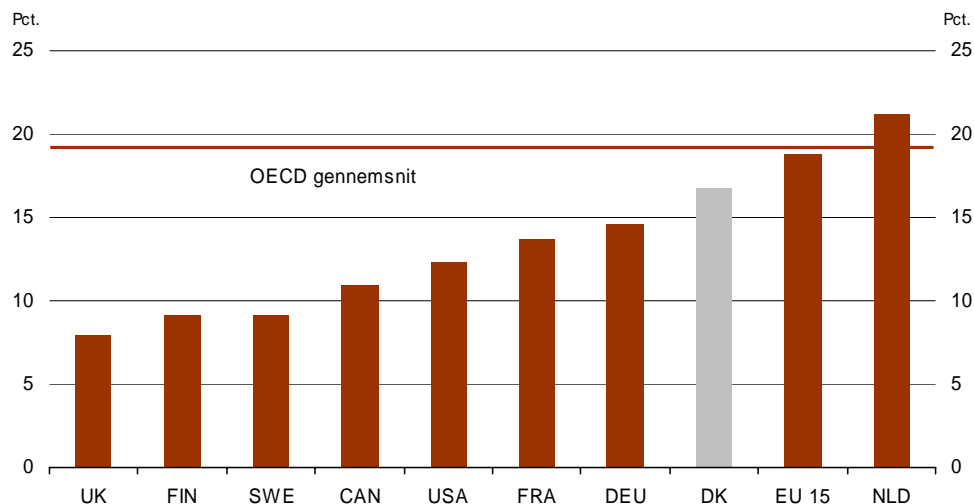
Anm.: Figuren viser andelen af henholdsvis 25-34-årige, der havde en videregående uddannelse i 2002.

Kilde: Velfærdskommissionen (2005): Fremtidens velfærd - sådan gør andre lande - analyserapport, kapitel 2.

Ser man på restgruppen - andelen af 20-24-årige, der ikke er under uddannelse og kun har grundskolen som uddannelse - ligger Danmark lidt bedre placeret end gennemsnittet i de gamle EU-lande og OECD. Flere lande, som vi sammenligner os med, er i stand til

at give en større andel af en årgang en ungdoms- eller videregående uddannelse.

Figur 3.3 Restgruppe forholdsvis stor i Danmark

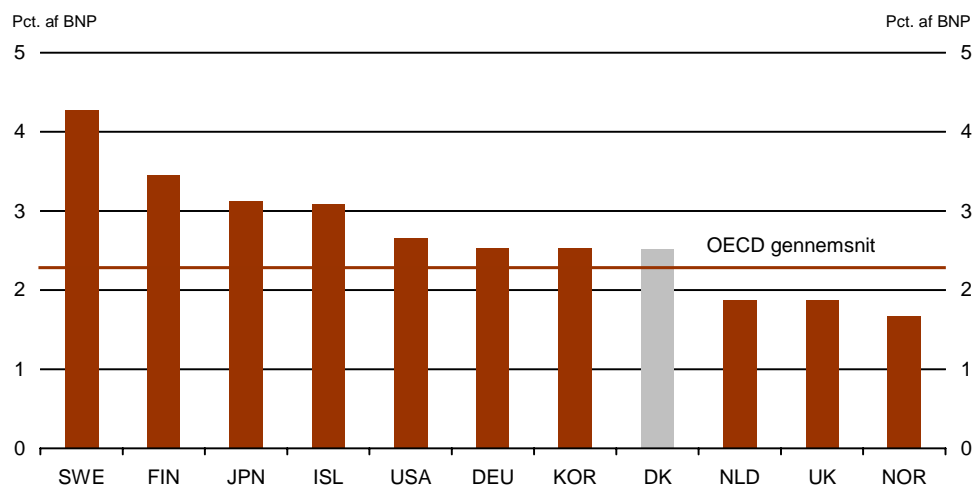

Anm.: Landene er rangordnet stigende efter den samlede andel af 20-24-årige, der ikke er under uddannelse og kun har grundskole som uddannelse. OECD-gennemsnittet omfatter ikke Japan, Korea og New Zealand.

Kilde: OECD, Education at a Glance 2004.

Med hensyn til forskning og udvikling befinder Danmark sig kun lidt over gennemsnittet, når man sammenligner med andre OECD-lande. I de senere år er Danmarks investeringer i forskning og udvikling dog steget betydeligt.

Figur 3.4 Forskning og udvikling lidt over gennemsnittet

Anm.: Tallet for EU15 er et Eurostat estimat. For Sverige og Holland er tallene fra 2001.

Kilde: OECD, Main Science and Technology Indicators 2004/2.

*Globaliseringen påvirker arbejdsmarkedet.
Mange kan se frem til bedre levestandard,
men uligheden kan også vokse.*

Kapitel 4. Globalisering og arbejdsmarkedet

Globaliseringen og den teknologiske udvikling vil forsat føre til stigende reallønninger.

Arbejdsmarkedet står over for en række udfordringer:

Strukturforandringer vil fortsætte og skabe løbende behov for omstilling.

Indenfor en række erhverv og brancher vil efterspørgslen efter mere velkvalificeret arbejdskraft forsat stige. Men der vil også være brug for mere arbejdskraft i serviceerhvervene, ikke mindst fordi der bliver flere ældre.

Arbejdsudbuddet vil falde som følge af de demografiske forandringer. Indvandring fra mindre udviklede lande betyder en stigning i andelen af befolkningen med ringe eller ingen uddannelse.

Uligheden kan blive større, og omfordeling af velstanden ved hjælp af skatter og ind-

komstoverførsler kan blive vanskeligere i takt med, at den internationale konkurrence skærpes. For at mindske antallet af personer med lave kvalifikationer, er det nødvendigt at satse mere på uddannelse.

Strukturledigheden kan stige, hvis den skærpede internationale konkurrence øger omsætningen af job, uden at arbejdsmarkedet kan nå at tilpasse sig.

Arbejdsmarkedet spiller en afgørende rolle for virkningerne af globalisering. For den enkelte er det naturligvis vigtigt, om man kan se frem til bedre jobmuligheder og højere løn.

For lønmodtagere, hvis job bliver udflyttet, er globaliseringens konsekvenser tydelige. Men også andre kan blive usikre på følgerne af globalisering.

For samfundet som helhed er arbejdsmarkedet centralt – det er her, grundlaget for høj realløn og beskæftigelse skabes. Det er også vigtigt at indrette arbejdsmarkedet, så man undgår, at de svageste bliver marginaliseret eller udstødt.

Realløn

Den teknologiske udvikling og globaliseringen skaber mulighed for vækst i reallønninger.

I takt med øget globalisering vil man på mange områder opleve prisfald. Konkurrencen bliver mere skarp, og billigere produkter kan importeres fra udlandet. Det vil komme alle borgere til gode i form af øget købekraft.

Selv om reallønnen i gennemsnit stiger, kan der i globaliseringens kølvand opstå større lønforskelle på arbejdsmarkedet.

Fordelingseffekter

Globaliseringen kan påvirke arbejdsmarkedet, så der bliver større ulighed.

Globaliseringen skaber muligheder, fordi de internationale markeder bliver større, og fordi det bliver lettere for danske virksomheder at komme ind på dem. Omvendt skaber globalisering en trussel ved øget import og udflytning af produktion. Det kan have en tendens til at ramme de dårligst kvalificerede, da de er "nemtest" at udkonkurrere.

Velfærdskommissionen har undersøgt, om der er en tendens til stigende lønforskelle i de sektorer i Danmark, der udsættes for konkurrence fra udlandet. Resultatet tyder på, at der bliver lidt større forskel på lønningerne blandt ansatte i fremstillingsvirksomheder.

Undersøgelser viser, at beskæftigelsen kun falder lidt som følge af, at der udflyttes job til udlandet. Men de, der kun har en kortere uddannelse, bliver lidt hårdere ramt end andre.

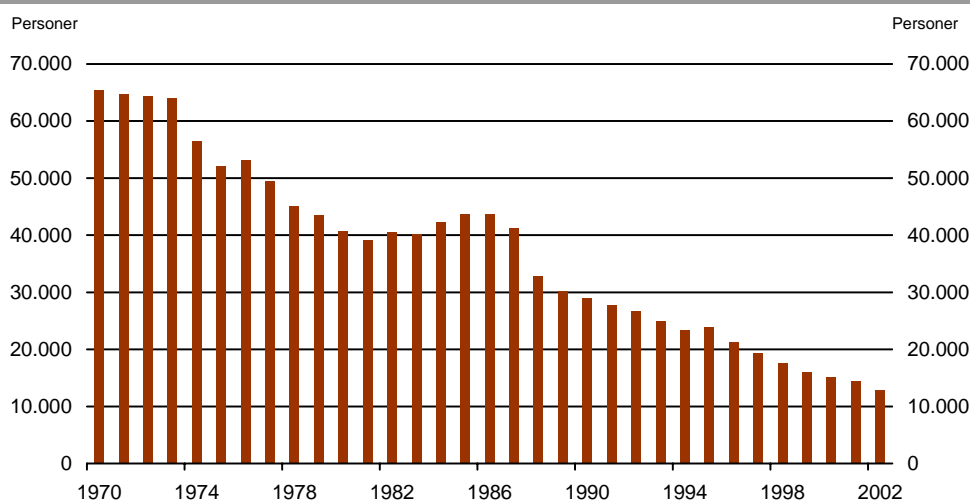
Udviklingen kan betyde, at der bliver færre job til ufaglærte. Derimod vil faglærte og personer med lang uddannelse formentlig kunne se frem til bedre muligheder.

Teknologiske fremskridt forstærker denne udvikling. Maskiner kan overtage flere og flere af de enkle funktioner, der engang skulle hænder til. Tekstilindustrien er et eksempel på et erhverv, hvor globaliseringen og tekniske fremskridt har haft stor betydning. De sidste 30 år er der blevet markant færre ansatte i denne industri, som det kan ses af figur 4.1.

Virksomhedernes efterspørgsel efter arbejdskraft til enkle funktioner kan falde i de kommende årtier. Mens behovet for uddannet personale til specialiserede job kan stige.

Serviceerhvervene vil være i fremdrift - både som følge af stigende velstand og flere ældre. Det er også vigtigt, at der er hænder nok til opgaver inden for pleje og omsorg.

Figur 4.1 Beskæftigelse i tekstilindustrien

Kilde: Olsen, K.B., R. Ibsen og N. Westergaard-Nielsen (2004): Does Outsourcing Create Unemployment? – The Case of the Danish Textile and Clothing Industry. Aarhus School of Business working paper.

Globaliseringen og den teknologiske udvikling forstærker kravene til strukturforandringer og omstillinger. I årene fremover vil det ske samtidig med, at arbejdsudbuddet falder.

Indvandring fra mindre udviklede lande bidrager til, at andelen af befolkningen med kort eller ingen uddannelse stiger. Det forstærker udfordringen i at sikre en arbejdsstyrke af det rette omfang - og med de rette kvalifikationer til at matche arbejdsmarkedets behov.

Øget ulighed?

Konsekvensen kan blive større forskel på rig og fattig. Hvis uligheden vokser, øges behovet for et veludbygget socialt sikkerhedsnet og for omfordeling af velstanden.

Det bliver imidlertid sværere at opretholde den økonomiske lighed i samfundet, hvis det skal ske gennem omfordeling via skatter og sociale ydelser.

Øget international konkurrence indebærer, at det kan blive vanskeligt at sætte skatterne i vejret eller lade de mindste lønninger vokse mærkbart. Begge dele kan føre til, at dansk produktion i højere grad flytter til udlandet.

Man kan stadig omfordele indkomst via det offentlige i en mere globaliseret verden. Men forudsætningen er, at flere opnår de rigtige kvalifikationer. Flere skal have en uddannelse, der matcher arbejdsmarkedets behov.

Skal Danmark opretholde en position som et af verdens rigeste lande og samtidig have en relativ lige fordeling af velstanden, stiller det krav til både elite og bredde i arbejdsstyrkens kvalifikationer.

En satsning på uddannelse kan begrænse risikoen for, at lavtuddannede ikke får del i velstandsstigningen. Det vil være en stor udfordring. Især når man tænker på indvandrernes problemer i uddannelsessystemet og på arbejdsmarkedet.

Ledighed

Globaliseringen stiller krav om omstilling. Men kravet om fleksibilitet og omstillingsevne skal kombineres med tryghed og hjælp til de lønmodtagere, der må finde job i andre sektorer. Den enkeltes vilje og evne til at omstille sig afhænger blandt andet af støtte fra resten af samfundet. Dagpengesystemet kan skabe en tryghed, der giver lyst til at tage nye chancer. Men systemet skal indrettes, så der er balance mellem tryghed og arbejdsmarkedets krav om fleksibilitet. Dagpengesystemet må ikke bremse den enkeltes tilskyndelse til at flytte sig fysisk eller fagligt, så han eller hun kan varetage et andet job.

Selv med en målrettet arbejdsmarkedspolitik, der skal lette omstillingen og fastholde fleksibiliteten, er der risiko for, at ledigheden stiger.

Ledigheden kan vokse på to måder. Dels fordi flere i løbet af et år bliver kortvarigt arbejdsløse som følge af, at job bliver nedlagt i hurtigere tempo, end nye bliver skabt. Dels fordi hver enkelt må gå ledig i længere tid. Det kan skyldes, at arbejdsstyrken ændrer sig, så der bliver flere med kvalifikationer, der ikke matcher arbejdsmarkedets behov.

Begge dele vil belaste de offentlige kasser. Udgifterne til dagpenge stiger, og skatteindtægterne falder.

Hvis ledigheden f.eks. vokser fra 5 til 6 procent, vil det øge presset på de offentlige kasser, så det svarer til, at bundskatten permanent skal sættes op med 1,2 procentenheder.

Indtil videre er der ikke sikre tegn på, at globalisering i sig selv fører til stigende ledighed.

Vandringer er en udfordring for velfærdssamfundet. Det kan blive dyrt, hvis højtuddannede i stort tal forlader landet.

Kapitel 5. Det ydre pres på velfærdssamfundet

Penge, varer, arbejdspladser og mennesker flytter sig mere og mere. Det er globaliserings kerne, som kan føre til et ydre pres på velfærdsområdet. Hovedkonklusionerne er:

at skattesystemet kan komme under pres, og at der kan være behov for omlægning fra mobile skattekilder - job, personer, formuer og selskaber - til beskatning af fast ejendom.

at høje gennemsnits- og marginalsatser øger risikoen for udflytning af arbejdspladser eller gør det mere attraktivt at udvandre.

at indvandring fra mindre udviklede lande til Danmark belaster de offentlige finanser betydeligt. Indvandrernes erhvervsdeltagelse er lav - især for kvindernes vedkommende. Blandt dem, der er på arbejdsmarkedet, er ledigheden høj – blandt andet fordi mange af dem ikke har kvalifikationer, der kan skaffe dem et arbejde til markedets mindste lønninger.

at indvandring af personer fra mere udviklede lande kun har en lille positiv betydning for de offentlige finanser.

at udvandring af danske statsborgere er på et lavt niveau, og at ca. 80 procent vender tilbage inden 10 år. Derfor belaster udvandring i dag ikke de offentlige kasser i nævneværdig grad. Udvandringen kan dog blive en større belastning for den offentlige sektor i fremtiden.

Der bliver ofte sat spørgsmålstegn ved, om den danske velfærdsmodel kan opretholdes i en mere globaliseret verden. Det særlige ved den danske model er relativt høje velfærdsydelse, som vi alle betaler til via skatterne. Goder som hjemmehjælp, efterløn, børnecheck, uddannelsesstøtte og folkepension gives til alle, der kommer ud for en bestemt begivenhed og i øvrigt opfylder betingelserne.

Det danske velfærdssamfund er år efter år blevet udviklet og udbygget. Sideløbende har Danmark handlet med andre lande og er på den måde blevet en del af den internationale økonomi. At opretholde og udbygge velfærden forudsætter altså ikke, at man skærmer af for omverdenen.

Internationalt er der faktisk en tendens til, at de lande, hvis økonomier er mest åbne og afhængige af den internationale handel, også har store offentlige sektorer.

En anden vigtig observation er, at stort set alle lande fastholder det oprindelige grundlag for indretningen af deres velfærdssamfund. Grundprincipperne ændres ikke eller kun ganske langsomt - de er en del af det enkelte lands kultur og selvforståelse.

Dermed ikke sagt, at der ikke løbende gennemføres justeringer og reformer for at håndtere nye udfordringer. Det sker blot inden for rammerne af de eksisterende velfærdssystemers grundprincipper.

Det afgørende spørgsmål er, om et velfærdssamfund af den type, vi har opbygget i Danmark, er mere sårbart overfor globaliseringen end andre velfærdsmodeller.

Globaliseringen skaber mere velstand. Det er naturligvis positivt. Men som det danske velfærdssamfund er indrettet, vil det føre til højere offentlige udgifter. Det skyldes, at overførselsindkomsterne stiger i samme takt som lønningerne.

Når vi bliver rigere, stiller vi også krav om mere og bedre offentlig velfærdsservice. Vi forventer adgang til den mest effektive - og dermed dyreste - medicin, og vi forventer, at lægerne anvender den nyeste viden og teknologi.

Skatte- og jobmobilitet

At økonomisk aktivitet flytter sig mere på tværs af grænser har umiddelbart konsekvenser for skattesystemet. Job, personer, formuer og selskaber kan lettere flytte sig end tidligere, og det gør det problematisk at kræve mere ind i skatter og afgifter end vores samhandelspartnere. Der vil nemlig være en tendens til, at den beskattede aktivitet flytter, og dermed mister det offentlige skatteindtægter.

Højere afgifter på en række varer i Danmark i forhold til vores naboer kan føre til højere grænsehandel. Derfor har vi allerede forsøgt at tilpasse os på udvalgte områder. Punkt-afgifter på for eksempel spiritus og tobak er blevet sat ned for at mindske grænsehandelen. Men konsekvensen er samtidig, at det offentlige får mindre ind i skatter og afgifter.

Hvis selskabsskatten er højere end i andre lande, kan der være en økonomisk fordel for virksomhederne ved at placere hovedsæder i andre lande. Ligeledes kan de store multinationale virksomheder udnytte, at de har afdelinger i forskellige lande. I et vist omfang kan det lade sig gøre at flytte overskud til det land, hvor selskabsskatten er lavest.

For virksomhederne betyder mulighederne, at de kan spare penge i skat. For de offentlige finanser er konsekvensen, at skatteindtægterne bliver lavere.

Hvad skatter og afgifter angår, gælder det med andre ord om at finde en balance. Høje skatter og afgifter giver umiddelbart flere penge i de offentlige kasser. Penge, som kan bruges til at finansiere velfærdssamfundet med. Men niveauet må ikke være så højt, at det ligefrem presser virksomhederne til at flytte aktiviteter ud af landet.

Det er også muligt at placere opsparing til en lavere beskatning i andre lande end Danmark.

Der er en risiko for, at netop den type skatteunddragelse vil vokse i takt med globaliseringen. Dermed kan der opstå pres på den høje danske skat på kapitalindkomster på op til ca. 60 procent.

Et andet centralt spørgsmål er, om selve arbejdskraften er begyndt at flytte sig mere - og om indkomstskatten derfor kan betragtes som mobil.

Indtil nu har udvandringen fra Danmark været lille. Der er ikke dokumentation for, at danskere udvander i stort tal til lande med lavere indkomstskat.

Men selv om arbejdskraften ikke lader til at være blevet mere mobil, er jobbene blevet det. Og det betyder, at skat på arbejdsindkomst virker som en skattekilde, der kan flytte sig. Det gælder især, hvis høje skatter fører til høje lønninger.

Man skal dog huske, at andre lande står med nogenlunde samme udfordringer som Danmark – herunder, at forsørgerbyrden vokser. Andre lande vil også opleve problemer

med at finansiere deres velfærd og kan derfor ikke bare sætte skatterne markant ned.

Et højere skatteniveau kan resultere i højere lønkrav. Lønmodtagerne er i sagens natur optaget af, hvor mange penge der er tilbage, når skatten er betalt. Villigheden til at acceptere et højt skatteniveau hænger dog også sammen med, hvad man får for skattekrone i form af offentlig service og socialt sikkerhedsnet.

Bliver lønningerne presset i vejret, vil det have negative konsekvenser for beskæftigelsen. I takt med den øgede internationale konkurrence kan højere skatter derfor få mere forvridende virkning: Hvis virksomhederne skal betale en højere løn - og samtidig klare sig i den internationale konkurrence - fremmer det incitamentet til at skære i antallet af ansatte eller til at flytte dele af produktionen ud af landet.

Det kan derfor blive vanskeligt at fastholde høje marginalsatser, hvis man samtidig ønsker høj beskæftigelse og arbejdsudbud.

Udfordringen bliver at indrette blandt andet skattesystemet, så det kan betale sig for virksomhederne at ansætte medarbejdere og tilskynde den enkelte til at arbejde. Både når det gælder at tage et job, og når det drejer sig om at yde en ekstra indsats, når man er i arbejde.

Et logisk svar på problemerne med at finde "holdbare" skattekilder, som ikke kan flytte ud af landet, er at omlægge skattesystemet. En større del af beskatningen kan flyttes over på fast ejendom for eksempel i form af øget ejendomsværdiskat.

Vandringer

Det danske velfærdssamfund er baseret på en social kontrakt mellem borgerne. Kontrakten har to væsentlige elementer.

For det første indebærer den en omfordeling mellem personer i arbejde og personer uden arbejde.

For det andet medfører kontrakten en omfordeling mellem generationer, fordi der over livet er stor forskel på, hvad hver borger netto afleverer til staten.

Som barn, ung og gammel er man modtager og koster samfundet penge. I midten af livet bidrager man som erhvervsaktiv til velfærdssamfundets finansiering.

Lidt firkantet kan man sige, at denne kontrakt fungerer, hvis ikke store befolkningsgrupper melder sig ud af systemet, når de skal bidrage, mens andre melder sig ind, når de opfylder betingelserne for at modtage ydelser. Flere, der rejser ind og ud landet, kan derfor påvirke den sociale kontrakts levedygtighed.

Vandringer er potentielt et større problem for den danske velfærdsmodel end for mange

andre lande, fordi vi har omfattende velfærdsordninger med høje ydelser.

En større mobilitet er imidlertid en naturlig del af en mere globaliseret verden. Man kan ikke forestille sig multinationale virksomheder, som ikke udstationerer medarbejdere i udlandet. Når flere studerer i et andet land end der, hvor de blev født, er det også naturligt, at flere finder sig en udenlandsk partner eller af andre grunde vælger at blive i udlandet.

Udvandring

I den danske velfærdsmodel er uddannelse gratis, men til gengæld beskattes arbejdsindkomst med høje marginalskatter. Velfærdssamfundets finansieringsgrundlag kan udhules af øget udvandring af personer, som har modtaget en skattefinansieret uddannelse, og som må formodes ellers at blive solide skattebetalere i Danmark.

Globaliseringen kan være med til at forstærke dette problem. Mulighederne for især højt uddannede bliver bedre i takt med internationaliseringen af uddannelserne og nedbrydningen af kulturelle og sproglige barrierer. Det kan være fristende først at modtage en lang, offentligt finansieret uddannelse i Danmark - og så flytte til for eksempel England for at arbejde, den dag uddannelsen er færdiggjort. Skatten er lavere, og lønnen for højt uddannede er højere. Den privatøkonomiske gevinst ved at skifte velfærdssystem "midtvejs" kan derfor være ganske stor for den enkelte.

For velfærdssamfundet er dette problematisk. Det vil typisk være de bedst uddannede, der har muligheden for at rejse. Dermed bliver det sværere at fastholde den sociale kontrakt, som blandt andet indebærer, at de højtlønnede betaler til dem med dårligere muligheder på arbejdsmarkedet.

Hvis mange forlader systemet den dag, de selv skal til at bidrage, holder kontrakten ikke.

En 30-årig gennemsnitlig dansker vil i resten af sit liv bidrage med 1,9 millioner kroner til de offentlige kasser. Penge, som fællesskabet går glip af, hvis vedkommende forlader landet på det tidspunkt og aldrig vender tilbage.

I øjeblikket er der ca. 15.000 danske statsborgere, der årligt udvandrer og er ude af landet i mere end et år. Ca. 3/4 af disse kommer dog tilbage til Danmark inden 6 år. Unge højtuddannede har betydelig større sandsynlighed for at udvandre end andre grupper. Men indtil videre kommer de højtuddannede lige så hyppigt som andre tilbage til Danmark.

Derfor er de økonomiske konsekvenser af udvandringen i øjeblikket begrænsede - fordi mange vender tilbage efter få år.

Hvis man hypotetisk forestillede sig, at de ca. 15.000 danske statsborgere, der forlader Danmark, ikke vendte tilbage, ville det kræve en stigning i bundskatten på knap 4 pro-

centenheder for at neutralisere tabet for de offentlige kasser.

Ser man på de kommende årtier, kan udvandring af højtuddannede udgøre en mulig trussel mod vores velfærdssamfund.

Der kan også være et retfærdighedsargument for at sikre, at højtuddannede, der udvandrer, er med til at finansiere deres egen uddannelse. SU-stipendier og "gratis" uddannelse til højtuddannede er statsstøtte til dem, der i gennemsnit har en meget høj indkomst set over hele livsforløbet. En statsstøtte, som alle i samfundet er med til at betale til via skatten.

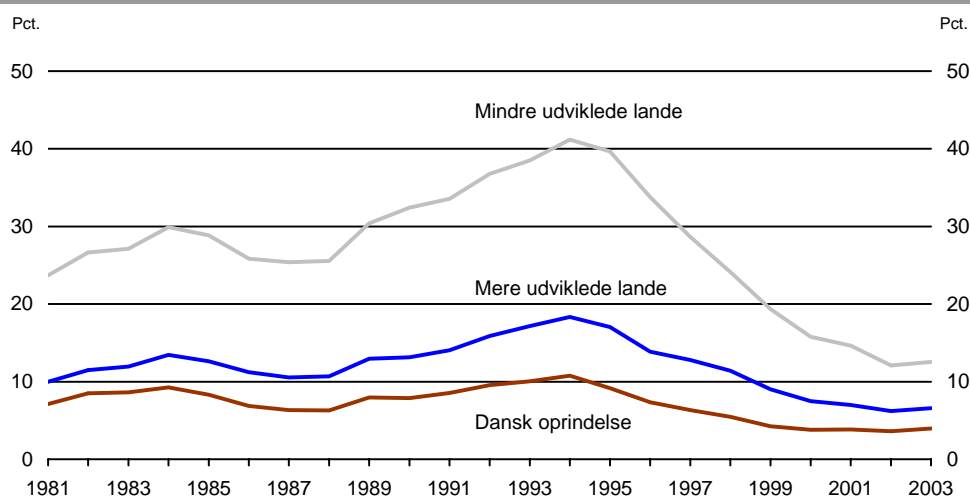
Spørgsmålet er, om det er rimeligt, at de unge i en eller anden form betaler noget tilbage, hvis de vælger at forlade landet.

Indvandring

Indvandringen har været voksende gennem 1980'erne og 1990'erne. Derfor har mange indvandrere kun været her i kortere tid. Samtidig er mange af indvandrerne kommet som flygtninge og familiesammenførte. Kun en mindre del er kommet hertil for at arbejde.

Siden 1994 er indvandrerens antal steget betydeligt, og samtidig er det lykkedes at nedbringe ledigheden markant for indvandrere fra mindre udviklede lande. Ledigheden er faldet fra mere end 40 procent i 1994 til 12 procent i 2002.

Figur 5.1 Ledighed opdelt på herkomst

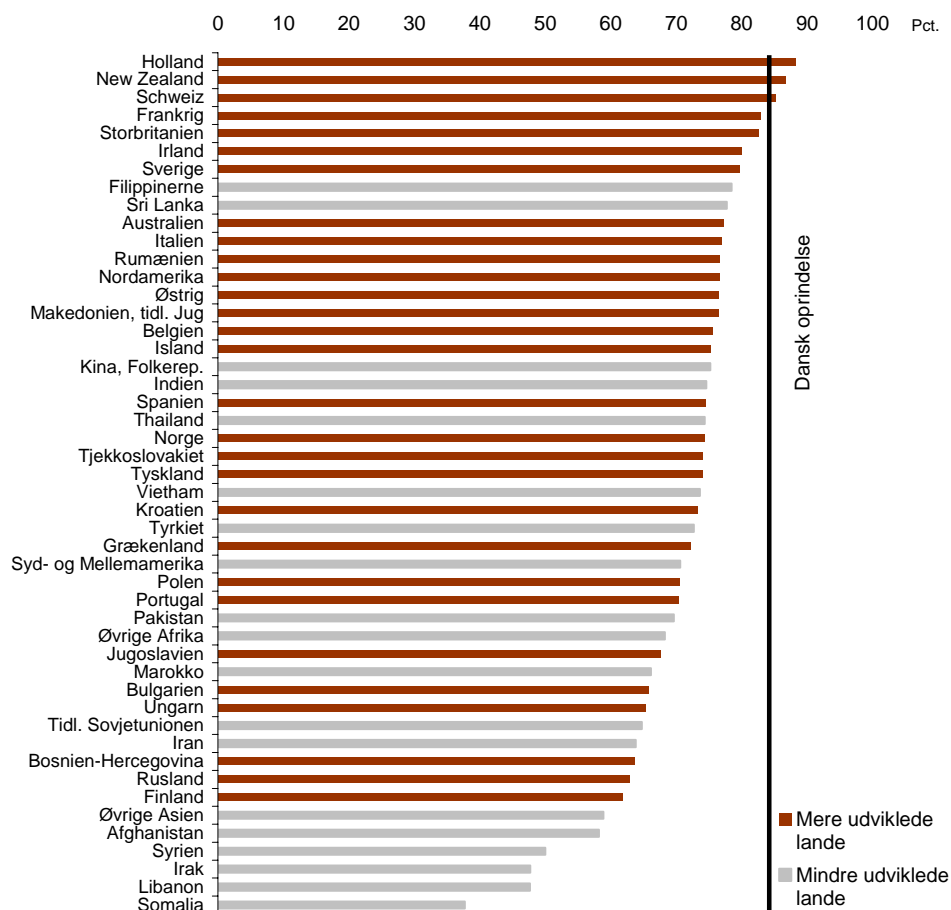

Kilde: Velfærdskommissionen (2005): *Fremtidens velfærd og globaliseringen – analyserapport*, kapitel 3.

For mandlige indvandrere, der har været her i over 5 år, er erhvervstilknytningen typisk et stykke under det almindelige niveau for mænd. Der er store forskelle alt efter hvilket land,

indvandrerer kommer fra. For visse lande forbliver erhvervsdeltagelsen lav selv efter en lang periode i Danmark.

Figur 5.2 Erhvervsfrekvens blandt indvandrere med mere end 6 års ophold, mænd

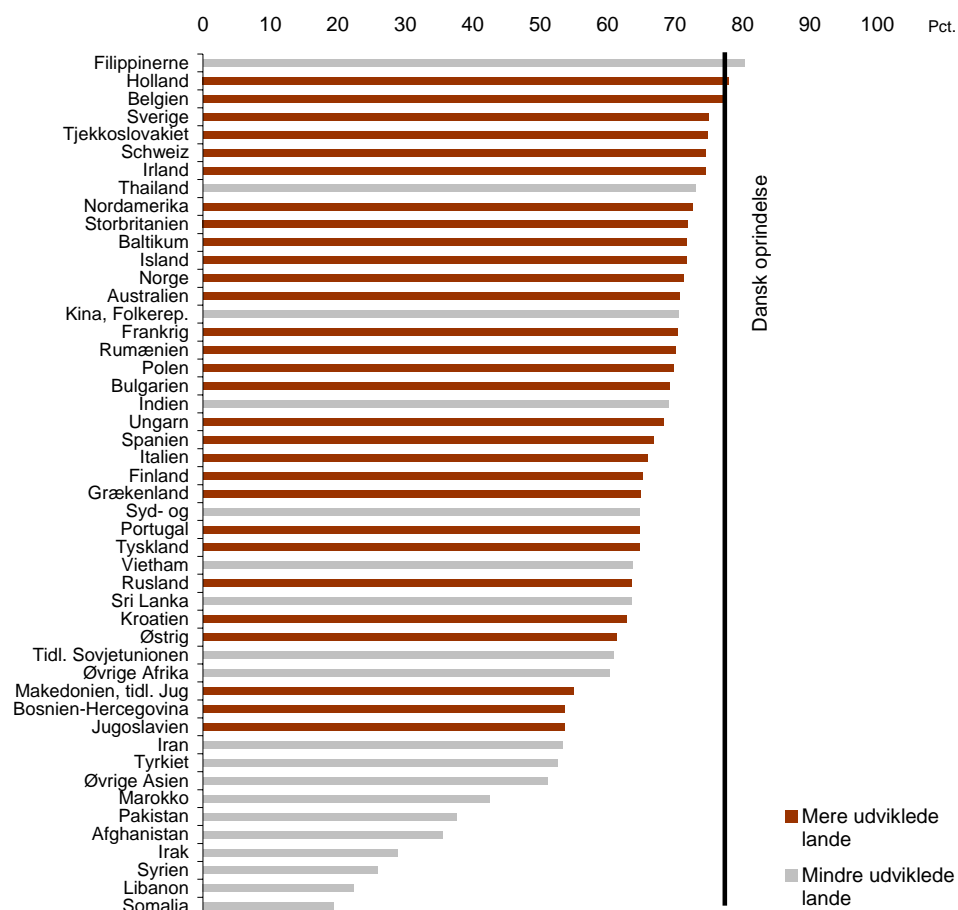

Kilde: Velfærdskommissionen (2005): *Fremtidens velfærd og globaliseringen – analyserapport*, kapitel 3.

Kvindelige indvandrere fra mindre udviklede lande, der har været her i 5 år, har typisk en erhvervstilknytning, der er meget lavere end det almindelige niveau for kvinder. Det gælder særligt kvinder fra mindre udviklede lande. Her udgør kvinder fra Filippinerne, Thailand, Kina og Indien positive undtagelser.

Den lave erhvervsdeltagelse er et problem, fordi det danske velfærdssamfund bygger på, at alle i den erhvervsaktive alder bidrager til fællesskabet gennem skattebetalinger.

Figur 5.3 Erhvervsfrekvens blandt indvandrere med mere end 6 års ophold, kvinder

Kilde: Velfærdskommissionen (2005): *Fremtidens velfærd og globaliseringen – analyserapport*, kapitel 3.

Der er derfor to udfordringer for integrationsindsatsen. Den første og største er at få kvinderne ud på arbejdsmarkedet. I denne indsats ligger både ligestillingsmæssige og sociale perspektiver - ud over spørgsmålet om at sikre den fremtidige finansiering af velfærdssamfundet. Den anden del af indsatsen er at sikre de indvandrere, der er på arbejdsmarkedet, et bedre fodfæste.

For at fremme beskæftigelsen for dem, der ikke har tilstrækkelige kvalifikationer til at komme ind på det danske arbejdsmarked, kan det være nødvendigt med en større lønspreddning eller øget brug af målrettede løntilskud.

Som fremhævet i Velfærdskommissionens rapport "Fremtidens velfærd kommer ikke af sig selv" har vi indrettet samfundet, så en gennemsnitsdanske giver "underskud", fordi vedkommende modtager mere fra den offentlige sektor, end han eller hun indbetaler.

Når indvandrere klarer sig dårligere på arbejdsmarkedet og modtager mere i overførsels-

indkomster end en gennemsnitsdanske, bliver "underskuddet" større.

På den anden side opholder indvandrere sig ikke i Danmark hele livet. Derfor får de ikke så mange ydelser, mens de er børn og unge.

Indvandrere, der kommer fra mere udviklede lande, har den højeste arbejdsmarkedstilknøytning blandt indvandrere. Samtidig sker det ofte, at disse personer udvander igen, inden de bliver gamle og skal have offentlig service.

Indvandrere fra mere udviklede lande betaler i gennemsnit ca. 1,8 millioner kr. mere til den offentlige sektor over et livsforløb end resten af befolkningen.

Børn af indvandrere fra mere udviklede lande klarer sig stort set som andre danskere. De har kun en lidt lavere erhvervstilknøytning end øvrige danskere.

Ser man på indvandrere og efterkommere fra mere udviklede lande under et, giver denne gruppe et lille "overskud". Øget indvandring fra denne gruppe kan hjælpe til at lette presset på de offentlige finanser i fremtiden, men kun i meget begrænset omfang.

Hvis indvandringen fra denne gruppe steg med 5.000 om året - fra 14.500 til 19.500, ville det forbedre den fremtidige finansiering af den offentlige sektor. Hvis man f.eks. anvendte beløbet til at finansiere en skattelettelse ville bundskatten kunne sænkes 0,2 procentenheder.

Indvandrere fra mindre udviklede lande modtager derimod mere fra de offentlige kasser, end de bidrager. Det skyldes, at de både har en lav erhvervsdeltagelse og som regel ikke forlader landet igen, inden de bliver gamle. De modtager i gennemsnit 2,6 millioner kr. mere over livsløbet, end de betaler til den offentlige sektor.

Mange indvandrere fra mindre udviklede lande er kommet hertil som flygtninge eller familiesammenførte, der har været forfulgt i deres hjemlande. De er kommet hertil, fordi vi i Danmark gerne vil hjælpe dem. Derfor kan man ikke forvente at netop denne gruppe skal være en økonomisk gevinst for Danmark.

Hvis man hypotetisk forestiller sig, at indvandringen fra disse lande fremover øges med 5.000 personer om året, ville finansieringsproblemet blive forværret. Stigningen ville svare til, at bundskatten permanent skulle sættes op med godt to procentenheder.

Der er mange gode grunde til at integrere flygtninge og indvandrere i det danske samfund. For velfærdssamfundet er det nødvendigt.

Hvis vi skal bevare velfærdssamfundets indretning, kræver det en høj erhvervsdeltagelse fra alle befolkningsgrupper og begge køn. Det er derfor et problem for velfærdssamfundet, hvis særligt indvandrerkvinder ikke deltager på arbejdsmarkedet.

Hvis erhvervsdeltagelsen for herboende og fremtidige indvandrere og efterkommere svarede til en gennemsnitsperson af dansk oprindelse, ville det samlede langsigtede finansieringsproblem for den offentlige sektor blive reduceret med 4/5.

Udfordringen er at indrette velfærdssamfundet, så det generelt bliver mere robust over for vandringer. Den danske velfærdsmodel er udviklet i en periode, hvor man som hovedregel levede hele sit liv i det land, hvor man blev født. Det offentlige kunne altså regne med, at investeringer i uddannelse ville komme tilbage via den skat, man betaler efter endt uddannelse.

Store vandringer kan sætte solidaritetsfølelsen under pres. Forudsætningen for, at den sociale kontrakt mellem generationer og grupper i samfundet kan opretholdes, er blandt andet, at de fleste borgere har vilje og evne til at bidrage til den fælles kasse.

I rapporten "Internationale velfærdsreformer" er samlet erfaringer med andre landes reformer inden for områder som uddannelse, arbejdsmarked, integration, skat, sundhed, ældre og tilbagetrækning. Disse reformerfaringer kan give inspiration til en diskussion om, hvad Danmark kan gøre for at fastholde attraktive og vellønnede job samt sikre en stor og velkvalificeret arbejdsstyrke. Det bliver udfordringen i en nær fremtid, hvor den internationale konkurrence skærpes, og der bliver færre på arbejdsmarkedet til at forsørge et stigende antal ældre.

Opsparingsstrategi eller tilpasningsstrategi

I øjeblikket afdrager vi på den offentlige gæld. Det er nødvendigt og samtidig fornuftigt så længe, at en stor del af befolkningen er i den normalt erhvervsaktive alder.

Fremtidens udfordringer er store, men det præcise omfang er usikkert. Med en strategi, der bygger på opsparing, bliver vi derfor nødt til at opbygge en meget stor formue "for at være på den sikre side" og kunne tage forbehold for uforudsete hændelser.

Globalisering er et godt eksempel, der forstærker dilemmaet ved opsparing. Det er svært at sætte tal på, hvor meget globaliseringen betyder for de offentlige finanser. Og derfor også svært at dosere behovet for opsparing, når målet ikke er klart.

Det er ligeledes et politisk spørgsmål, om det er muligt at opbygge offentlige formuer til at betale for fremtidens udgifter til f.eks. flere ældre, der lever længere. Nutidens generationer vil kunne pege på masser af ønskværdige investeringsformål allerede i dag - såsom flere penge til sundhed, forskning og uddannelse.

Fortsat overskud på de offentlige finanser kræver en stram udgiftsstyring. Og vil kræve store besparelser, hvis det ikke lykkes at øge beskæftigelsen. Med den nuværende indretning vil udgifterne til overførsler presse mulighederne for service, f.eks. skoler, sundhed og ældrepleje. Efterspørgslen efter service vil ikke falde af den grund, og mange vil så søge løsninger uden for den offentlige sektor.

Hvis en sådan opsparingsstrategi skal tage højde for, at danskerne i fremtiden lever længere, skal der spares så meget op i disse år, at det i praksis indebærer en ekstrem stor omfordeling mellem nulevende og fremtidige generationer. En opsparingsstrategi kan derfor ikke stå alene.

Alternativet er en tilpasningsstrategi, som Velfærdskommissionen tidligere har fremført. Denne strategi går ud på at ruste velfærdsordningerne, så finansieringen så at sige følger med ændringer i brugen af ordningerne. For eksempel ved at lade pensionsalderen følge med, hvis mennesker generelt bliver ældre. Dermed vil de offentlige kasser ikke belastes i så stor grad. Stiger levetiden alligevel ikke, sker der heller ingen forhøjelse af pensionsalderen.

En tilpasningsstrategi i forhold til det kommende fald i arbejdsstyrken vil også være at inddrage flere på arbejdsmarkedet. Her kan en strategi, der satser på større beskæftigelse og færre på offentlig forsørgelse, være at foretrække frem for stigende skatter eller begrænsninger i den offentlige service. Ikke mindst for de personer, der ufrivilligt er uden for arbejdsmarkedet og uden beskæftigelse.

Hvem er Velfærdskommissionen

Velfærdskommissionen består af en formand, otte sagkyndige medlemmer, fire tilfornordede fra henholdsvis Beskæftigelsesministeriet, Finansministeriet, Socialministeriet og Økonomi- og Erhvervsministeriet samt et sekretariat.

De ni personer er:

Torben M. Andersen (formand), professor, Aarhus Universitet.

Stine Bosse, koncernchef, Tryg Vesta Gruppen.

Jørgen Elmeskov, deputy director, OECD.

Bente Hyldahl Fogh, direktør, Praktiserende Lægers Organisation.

Birgitte Hansen, direktør, slotsholm A/S.

Peter Højland, adm. Direktør, Transmedica A/S.

Jørn Henrik Petersen, professor, Syddansk Universitet.

Nina Smith, professor, Handelshøjskolen i Århus.

Jørgen Søndergaard, direktør, Socialforskningsinstituttet.

Velfærdskommissionen
Landgreven 4
1301 København K
E kontakt@velfaerd.dk
T 33 95 10 60

www.velfaerd.dk

